

„Učeni“ rječnik i oblici razvidni su iz primjera: *učenjaštvo, olinja (skup), prezaduženik, moralizatorno, proti nereda naginjućim ljudima, fantasterija, novoevropstvo, posvudna zavist, (gladnih i) sugladnih, šetonosna otimačina, štitelji (zaštitnici), gomilači imovine, lakoumnopoduzetnog čovjeka, obretnici, platež, stališ, stališki, metulj, preveć vese, pobjeditelj...*

Benešić zna složiti riječi onako kako se u hrvatskom jeziku rabe u biranom izričaju. To se posebice vidi iz primjera u kojima se glagolska zanaglasnica umeće između ime-

nice i genitivnoga atributa: *potezom bi pera, napredak bi ljudstva...*

Čini mi se da ćemo u osebnom jeziku Benešićevih *Razmatranja* ipak naći znatno manje sastavnica jezika onodobne društveno-političke starojugoslavenske zbilje nego što bi se očekivalo, vjerojatno upravo zbog njegove osviještenosti kojemu jezičnom korpusu pripada i njegove ukorijenjenosti u tom korpusu.

Marija Znika

NEVOLJE S LEKTORIMA

Svojedobno se o lektorima vrlo živo raspravljalo. Možda me je i to potaknulo da u svojim objavljenim tekstovima bilježim promjene koje su unijeli drugi: najčešće lektor (gdje je njegovo ime naznačeno), a katkad možda i urednik. Kanio sam izabrati primjere iz raznih tekstova, ali nakon jednog svojeg nedavno objavljenog kraćeg priloga odlučio sam zadržati se samo na njemu. Tekst je objavljen potkraj 2010. u jednom znanstvenom časopisu. Lektor je potpisan, no iz razumljivih razloga ne navodim ni njegovo ime ni ime časopisa.

Kada sam na tekstu naznačio sve lektorove zahvate, nametnulo mi se pitanje: Jesam li zbilja toliko nepismen? Budući da je tekst vrlo kratak, mogao sam navesti sve promjene, ali sam se ipak odlučio za izbor, a to je glavnina onoga što mi se čini da je sporno.

U rečenici *Najprije govori, uvodno, o biblijskim prijevodima općenito, posebice u slavenskih naroda, pa onda o pokušajima*

na hrvatskom tlu i o tome kako je nastala zamisao o prevođenja... lektor je učinio dva zahvata: najprije ono *o tome* mijenja u *o tomu*, a zatim *zamisao o prevođenja u zamisao prevođenja*. Prva promjena čini mi se nepotrebnom i neprihvatljivom. Istina je da neki jezikoslovci u takvim primjerima izjednačuju dativ i lokativ, ali istina je i da ih drugi dosljedno razlikuju (*-u* i *-e*: *k tomu, o tome; čemu, o čem*). No ovdje je očito po srijedi lektorova zabuna jer to *o tome* 'popravlja' samo na tome mjestu, a na drugih pet mjesta ostavlja ga netaknutim (jedanput prije i četiri puta poslije spomenutoga mjesta). Drugi slučaj u navedenoj rečenici bila je tipkarska pogreška u rukopisu: *zamisao o prevođenja* lektor ispravlja u *zamisao prevođenja* (izostavlja prijedlog), a ja sam htio napisati *zamisao o prevođenju*.

U tekstu *a svatko, dakako, unosi nešto osobnoga, posebice glede kontekstualizacije i vidika s kojega promatra* lektor je umjesto *vidika* stavio *vida*. Mislim da je riječ *vidik* tu pravilno upotrijebljena (u značenju kao u ovom primjeru s interneta: *Od izuzetne je*

¹ Valja napomenuti da norma Benešićeva vremena nije uočavala razliku između *radi* i *zbog*.

važnosti s *vidika* zaštite naše kulturne baštine, kao s *vidika* očuvanja ekološke stabilnosti...), i htio sam upravo tu riječ upotrijebiti.

Malo dalje rečenicu *Donosi, dokumentirano, cjelovitu kronologiju*. lektor mijenja u *Dokumentirano donosi cjelovitu kronologiju*. Uz to: prvo, ako je rečenica pravilna, a jest, zašto je trebalo mijenjati? I drugo, preinačeni izričaj nije posve isti ni stilski ni sadržajno. Lektor s tuđim tekstom ne bi smio tako postupati.

U rečenici *A o pronalasku toga tako važnog izvora, kao ni drugih, ni riječi*. izraz *kao ni drugih* lektor pretvara u *kao i drugih*. Istina je da je taj prvi dio rečenice zanimakan tek onim što slijedi, ali je ipak zanimakan te je ono *ni* sasvim na mjestu.

U rečenici *Je li se barem za teža mjesta služio i nečim drugim...* lektor stavlja među zarezze ono *barem za teža mjesta*. S time se ne bih složio jer o tome kada je što umetnuto, a kada nije, odlučuje autor, a ne lektor.

Rastavljeno *ne ću* lektor sastavlja u *neću*. Na rastavljeno pisanje, priznajem, nisam se još sasvim naviknuo, ali lektor ne bi smio to priječiti.

Izostavljanjem zarezza u 2., *prošireno i dopunjeno izdanje* lektor mijenja sadržaj obavijesti: htio sam reći da je to drugo izdanje, a samo je ono prošireno i dopunjeno.

Lektor je nerijetko, neopravdano, unosio promjene i u navodima tuđega teksta. Donijet ću za to samo jedan primjer, ali koji rječito govori o neprihvatljivosti zahvata te vrste. *Kašić je u uvodu svog Rituala rimskoga, pisanoga 1634., istaknuo je [!] da je... Znakom [!] nakon je htio sam upozoriti da je to je suvišno, ali se nalazi u izvornom tekstu pa ga prenosim. Lektor međutim, neopravdano, izostavlja to suvišno je, a zadržava uskličnik, koji, u tom slučaju, gubi značenje koje mu je namijenjeno i znači nešto sasvim drugo.*

Na više mjesta lektor mijenja riječ *prevođenje* u *prijevod*, što je barem na nekim mjestima neprihvatljivo, npr. u izrazima *prvo prevođenje, drugo prevođenje*. Naime, riječ je o Kašićevu prvom prevođenju, kada je preveo Novi zavjeti, i o drugom prevođenju, kada je preveo cijelo Sveto pismo, uključujući i ponovni prijevod Novoga zavjeta. U vezi s time još je jedna nepotrebna promjena: malo kasnije spominjem taj cjeloviti prijevod, a lektor određeni pridjev pretvara u neodređeni (*cjeloviti > cjelovit*).

Jedna druga promjena u najmanju je ruku nezgrapna. Napisao sam da je Kašić prevodio *izravno iz Vulgate*, a lektor mijenja u *s Vulgate*. Kašić je prevodio s latinskoga, ali *iz* Vulgate.

Istina je da se sastavnost i suprotnost u zavisnim rečenicama ne mogu uvijek sasvim jednoznačno razgraničiti, no o tome koji će veznik upotrijebiti (*i* ili *a*), trebao bi odlučiti autor, a ne lektor. Na jednome mjestu lektor je zamijenio veznik *i* veznikom *a*. Tada, i u skladu s ovim što želim reći, lektor može autora upozoriti da pozornije razmotri pojedine napomene, ali ne da on sam promijeni. U jednom slučaju odlučno se ne bih složio s takvim lektorovim zahvatom: *Na knjigu Ivana Ivanovića, i to sam već napomenuo, ne osvrćem se u cjelini...* Mislim da tu mora ostati veznik *i*, a ne *a*, kako hoće lektor.

U rukopisu poslanom uredništvu potkrale su se tri tipkarske pogreške. Jednu je lektor zapazio, a dvije nije. Onu zapaženu, koja je gore spomenuta, nije ispravio kako treba. U rečenici pak *Ona u... knjizi zauzima više od dvadeset stanica (511-532)*. trebalo bi biti očito da nije riječ o *stanicama*, nego o *stranicama*, ali lektor to nije uočio. Na jednome mjestu zabunom je ispušten glagol *je*, ali lektor ni to nije uočio: *da se ne spomene tko ih pronašao* (treba: *ih je*).

Zahvati u rečenici *Kašićev nedavno u kritičkom izdanju objavljeni prijevod Biblije po-*

svema je Kašićevo autorsko djelo... mogu se protumačiti samo lektorovim pomanjkanjem koncentracije. Dodao je naime dva zareza i pretvorio je određeni oblik participa perfekta u neodređeni (objavljeni > objavljen) pa se dobio ovaj besmisleni tekst: Kašićev, nedavno u kritičkom izdanju objavljen, prijevod Biblije posvema je Kašićevo autorsko djelo.

Ima još dosta sitnih lektorovih promjena, najčešće tehničke naravi, s kojima se ne bih složio, a o nekima bi se moglo raspravljati. Za poneke od njih lektor bi imao pokriće u kojem od sadašnjih hrvatskih pravopisa, no nije prepoznatljivo da ijedan od njih dosljedno slijedi. Riječ je o podacima u bibliografskim jedinicama. Njih je u tom mojem tekstu bilo mnogo pa je mnogo i lektorovih zahvata. Spomenut ću samo dva primjera. Podatke o dvjema periodičnim publikacijama zapisao sam ovako: *Vrela i prinosi 1992/93, 163-230 i Forum 40, 2001, 4-6, 832-867*. Lektor, čini se, nije točno raspoznao što je što pa je postupio različito. U prvom primjeru stavio je zarez iza *Vrela i prinosi*, a u drugom slučaju, iza *Forum*, nije to učinio. Točku je pak sta-

vio uz godinu objavljivanja u oba primjera: 1992./93. i 2001. Budući da je to područje pravopisno najslabije domišljeno, ne ću se zadržavati na tim primjerima, ali, i kao bibliograf, rado bih se uključio u raspravu da se ta problematika sustavno razmotri (interpunkcijski znakovi u bibliografskim jedinicama).

Nekoć su uz lektore tekstove čitali i korektori. Danas je za ove potonje sve manje posla jer tekstovi se dostavljaju u digitaliziranom obliku te korektori nemaju prema čemu uspoređivati. Zato bi lektori mogli preuzeti i njihovu ulogu. Kako to redovito nije slučaj, ne iznenađuje što je tiskarskih pogrešaka danas više nego nekoć.

I još nešto. Danas su tehničke mogućnosti mnogo pogodnije (e-pošta) i autori bi nakon svih redakcijskih zahvata bez teškoća mogli dobiti na uvid svoj tekst prije nego ide u tisak. To vjerojatno mnogi i čine, ali uz malo više dobre volje mogla bi to biti redovita praksa.

Petar Bašić

AZ

U povodu nagrade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za književnost

Jezikom o pismu u književnom tekstu (ili obratno)

Jasna Horvat, *Az, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009.*

d trenutka kada se hrvatski narod prvi put susreo s baštinom Sv. braće – Konstantina-Ćirila i Metoda (staroslavenski jezik, staroslavenska liturgija, glagoljsko pismo), prema svjedočenju povijesnih izvora još u IX. stoljeću, pa do

naših dana glagoljica je, iako postanjem nije hrvatsko pismo, simbolom njegova nacionalnog identiteta. Roman *Az* (valjalo bi, iz tradicijskih razloga, pretpostaviti i izgovor *jaz* jer je glas *a* u staroslavenskom jeziku, dijelom kojega je i ovaj leksem, dobivao protezu zbog zakona otvorenih slogova koji je u njemu vladao, što se očitovalo i u pismu, npr: agne: jagne:, azъ : jazъ i sl.), naziv kojega dolazi od prvoga slova glagoljske azbuke – *a* u značenju osobne zamjenice *ja*, zaokupljen je upravo tim važnim odsječkom hrvatske kulturne i pismovne, a onda i jezične, povijesti. U njegovu je središtu glagoljsko pismo, nastanak i razvoj toga pisma, njegov tvorac Konstantin Solunjanin – sv. Ćiril te